

accelerationem ursisset, eamque de congruo meriti fuissent, ut S. Bonaventura, Gabriel, Richardus, Almainus, Marsilius, Alensis, et ex Iis Suarez aliique scholastici promeritos docent. Simili pharsi Matth. 24, v. 22, dies persecutionis Antichristi dicuntur *breviati*, id est, breves, seu pauci decreti à Deo.

Ut CONSUMMUS: Hebr. 1:6, id est, ut finitur, *prævaricatio*, seu peccatum totius mundi, nempe deudemum (ut sequitur) per Christum, qui est Agnus Dei tollens peccatum mundi.

Et ADUCATUR in orbem JUSTITIA SEMPERNA. Hebr. Justitia seculorum; nempe Christus, qui suo merito justitiam advehet omnibus hominibus omnium seculorum. Christus enim factus est nobis à Deo justitia, et sanctificatio, et redemptio. Ita passim interpres, etiam Talmudista, et rabbini alii apud Adr. Finum, et Galatum.

ET IMPLEATUR VISO ET PROPHETIA omnis tum hujus Daniels, tum reliquorum omnium prophetarum. Sicut enim lex, sic et propheta non se extendunt nisi usque ad Joannem. Tunc enim comparari ipsi Christus, finis legis et omnium prophetarum, qui sùa prædicatione, morte, et resurrectione implevit omnes de se prophetias, inquit Tertull., Clrys. et alii.

Er UNGART SANCTI SANCTORUM. Id est, Messias concretetur in sanctissimum pontificem, regem, legislatorem, doctorem, et redemptorem mundi; ita omnes, etiam rabbini iam dicti. Hæc uincit et consecrat Christi facta fuit primo incarnationis ejus instanti; seu publicata, et mundo declarata est in baptismo.

Potes quando inchoanda sunt iste 70 hebdomadæ. Respondet Gabriel.

LITERAS.

VERS. 25. — SCITO ERGO. Hic consequenter ponitur dicta revelationis expositio. Ad cuius intellectum considerandum quid Angelus dividit 70 hebdomadas in tres partes, scilicet in 7 et 62, et unam, quia in istis partibus specialia facta sunt in populo Juda. Nam in primis septem populus cum labore magno reædificavit Jerusalem, et eam tenuit contra adversarios. Nam uia manu faciebat opus, et altera tenebant gladium, Neemias 4, propter adversarios insurgentes in ædificatione, et post in aliis 62, populus aliquando habuit prospera, aliquando adversa; in ultima vero Christus predicavit, et passus fuit, et fides Christi multum fuit didicata per prædicationem Apostolorum post Christi mortem, ut patet in Actibus Apostolorum. Dicit igitur Angelus: Scito ergo, et animadverte, tu Daniel, qualiter hebdomades sunt intelligenda. Ab exitu sermonis, ut iterum reædificetur Jerusalem, scilicet à 20 anno Artaxeris anno mitenti Neemiam ad ejus reædificationem, Usque ad Christum dicem; id est, usque ad Christi baptismum in quo fuit declaratus dux fidelium per Patris et Spiritus sancti testimonium Matth. 3, hebdomades septem, in quibus populus tuus cum labore magno civitatem reædificabit et tenebit, et hebdomades 62, in quibus nunc adversa, nunc prospera sustinebit. Et

RURSUM EDIFICABITUR PLATEA, ET MURI. Hoc dicit ad ostendendum quid futurum erat in septem hebdomadibus primis. Et post, etc., cum septem primis, que faciunt hebdomades 69, occidetur Christus, scilicet in ultima hebdomade, que incipit à baptismio Christi, quia post baptismum predicavit tribus annis cum dimidio, et tunc passus fuit in medio illius hebdomadae. Et NON ERIT POPULUS EIUS QUI EUM NEGATUR EST, quoniam Iudei negantes eum coram Pilato, ex tunc non fuerunt eum populus. Et CIVITATEM ET SANCTUARIUM, id est, Jerusalem et templum. DISSIPABIT POPULUM CUM BEUCE VENTU, id est, exercitus Romanus cum principe Tito. Secundum itaque, quid haec dissipatio non fuit impleta infra dictas hebdomades 70, sed postea per 59 an.; secundum istam expositionem, quia tamen fuit facta in ponente mortis Christi, ut habetur Luc. 19; id est, hæc immediate posuit post mortem Christi, de qua ante immediata fit mentio. ET FINIS EIUS, scilicet civitas Jerusalem; VASTITAS, per exercitum Romanorum. Et POST FINEM BELLI, scilicet Romanorum contra Judeos; STATUTA DESOLATIO, id est, desolatio civitatis, vel Judeorum, à Deo prescrita. CONFIRMABIT AUTEM. Quia occasione mortis Christi exierat terminus 70 hebdomadarum in ponente mortis, ut dictum est; id est revertitur ad ostendendum quid amplius debeat fieri in ultima hebdomada, de quia imperat dicere, et non praecorat, dicens: CONFIRMABIT AUTEM PACTUM MORTIS, id est, legem Evangelicam, que dicitur pactum novum, Jerem. 31. HEBDOMADA UNA, scilicet ultima, quia Christus tribus annis et dimidio predicavit legem Evangelicam, et eam confirmavit per miracula et mortem suam, et in tribus annis residuum cum dimidio per prædicationem Apostolorum, ut prædictum est. ET IN DIMIDIIS HEBDOMADIS BENEFICET HOSTIA ET SACRIFICIUM, quia in medio illius hebdomadis passus est Christus, ut visum est, et tunc sacrificia legis cassa et mortua fuerunt. ET IN TEMPORE ERIT ABOMINATIO DESOLATIONIS. Istud fuit diu post 70 hebdomadas, quando Adrianus imperator suam statuam fecit ponit in loco, ubi stetit arca Domini. Ea quia posset queri quantum durabit capitivas sine desolatione Iudei populi, respondet, dicens: Er usque ad CONSUMMATIONEM, scilicet mundi. Tunc enim secundum doctores catholicos convertentur Iudei ad fidem Christi.

Hunc autem exponendi modum secutus sum alias, quando primum scripsi supra Danielem. Sed quia postea confidens de Dei adjutorio, aggressus sum scribere super totam sacram Scripturam; et cum venissim ad libros Esdras et Esther, visum mihi fuit, et adhuc videtur (salvo meliori iudicio) quid enumeratio annorum que posita est in expositione ista non bene consonat sacra Scriptura; quia in magna parte sunt, procedit secundum Chronicas Latinorum, scilicet à destructione civitatis Jerusalem per Nabuchodonosor usque ad 20 annum Artaxeris exclusivè, quod tempus secundum Chronicas Latinorum fuit 185 annorum. Secundum hanc computationem Mardonius fuissest 259 annorum, quando per Assuerum fuit exal-

tatus. Non est autem verisimile quid tantum vixerit, et dato quid vivisset, tamen facere non potuisse illa que de eo scribuntur in lib. Esther, scilicet regre domum reginæ, et regis palatum, et equitare per civitatem et similia. Quid autem separatur ad dictam enumerationem, Mardonius tunc fuisse tantæ aetas, ostenditur quia ductus fuit in Babylonem cum Jechoniam rege Juda, ut habetur Esther 2, et tunc fuit ad minus decem annorum. Post Jechoniam Sedenias regnavit decem annis, 4 Reg. 24. Deinde secuta est captivitas 470 an. secundum Chronicas Latinorum, scilicet à destructione per Nabuchodonosor usque ad primum annum Cyri, à quo usque ad 19 an. Artaxeris inclusivè fuerunt anni 115, ut prædictum est, et remanent adhuc de ejus regno 21 anni, et quia regnavit 40 annis, Xercxes secundus, mensibus duobus; Sodianus mensibus 7, et computantur isti duobus pro uno anno; Darius Notus 19, Assuerus 12; aut exaltacionem Mardoniei, Esther 3. Si vero prædicti anni simili conjugantur, faciunt annos 259, sicut alias dixi in principio libri Esther. Ideo pono alium modum computandi 70 hebdomades predictas, consonant magis Scriptura secundum quem Mardonius, 12 an. regni Assueri, fuit tantum 94 annorum, ut ostendit principio libri Esther, et adhuc in sequentibus ostenditur. Modus etiam iste quem intendo ponere, procedet parim secundum sacram Scripturam, partim secundum Hebreos dicta, præter quod non poterit ab eis rationabiliter impugnari, tam in uno non intendit eos equi, in quo ostendunt eos decifere manifestè. Nam Assuerus cepit Esther uxorem an. 7 regni sui, mense 10, ut habetur Esther 2. Cum igitur secundum ipsos Darius filius Assueri, et Esther regne post Assuerum regnaret immediate, oportet consequenter eos dicere, quid in principio regni sui fuit tantum quinque vel sex annorum: nam à desponsatione Esther usque ad nativitatem Darii transiit octavus annus Assueri, vel major pars ipsius ad minus. Non est autem verisimile quid talis puer scriberet sic authenticæ, et seriosæ edificationem templi, sicut exprimitur de ipso, 1 Esd. 6. Sed ad hoc possit responderi, quid Esther mater sua, que Judea erat, et mortuo Assuero supervixerat, in favore Iudeorum feci scribi illem epistolam, et sigillari nomine filii sui existentes alibi pueri. Propter hoc haec responsio removet illi per literam sequentem, ubi dicitur quid de sumptibus regis si necesse fuerit, ministerium sacraæ, et offerant oblationes Deo coeli, ore propter regis, et florum ejus. Ex quo patet, quod erat tantus etiam filios habebat.

Et ideo dico cum aliis historiographis quid Assuerus regnauit 40 an., et sic Darius filius ejus, quando cepit regnare post patrem immediatè, fuit 52 annorum, vel circiter, secundum prædicta. Anno vero secundo Darii resumptum fuit opus templi secundi, et consummatum sexto anno regni ejus mens. 12, 4 Esdrae 6. Secundum tamen quid illem annus fuit quadragesimus Assueri, et primus Darii, nam ei successit immediate; et sic oportet de numero annorum ipsorum unum subtractare, aliter unus bis computatur; et sic Assuerus et Darius regnauerunt 45 annis, usque ad secundum templi consummatiōnem. Et inde usque ad ejus destructionem per Romanos fluxerunt anni 420, secundum Rab. Sal. et alios Hebreos, quibus si jungantur anni prædicti ab anno quinto Sedeniae inclusivè sunt sinu anni 552, à quibus si rescantur

43 anni qui post annum passionis Christi fluxerunt usque ad destructionem templi secundi, secundum omnes historiographos, remanent anni 490, qui faciunt 70 hebdomadas annorum praeceps. Et sic patet secundum, scilicet terminatio 70 hebdomadarum in anno passionis Christi inclusivè.

Ex predictis patet quod supra dictum est de aetate Mardochaei; nam si accipiatur anni hic enumerati ab anno Sedecciae usque ad 12 Assueri, sunt simul an. 79, quibus si adjungantur quatuor primi regni Sedecciae, et 10 quos ad minus habuit tempore translatio eius, invententur an. 92, sicut supra dicebatur.

Hic dicitur, accedendum est ad expositionem litterarum, que dividitur in duas partes. In prima ponitur revelatio, in secunda vero revelatio expositionis, ibi: *Scripto ergo. Prima pars expositor sicut in expositione hebdomadarum immediatè precedenti, nam in hoc convenient haec illa. Scito ergo. Ille consequenter ponitur revelationis expositor, et dividitur in duas partes, quia primò ponuntur septuaginta hebdomadas generaliter, secundo exponuntur aliquid pertinens ad ultimam specialiter, ibi: Confirmabit autem. Circa primum dicit angelus Danieli: Scito ergo et aminadre. Qualiter hebdomades sint incipienda, et intelligenda.*

As exiti, etc. Id est, à 5 an. Sedecciae inchoanda sunt, ut ostensum est supra.

HEBDOMADES SEPTEM, ET HEBDOMADES SEXAGINTA DUE ERUNT, usque ad ultiman hebdomadam, in qua Christus dux populi Christiani baptizandus est, et legem Evangelicam praediturus, et pro salute humani generis moriturus, et resurrecturus, et in colum ascensus. Distinguit autem septem hebdomadas, et ultimam ab aliis, et proper specialia opera facta in ipsi. Nam in ultima facta est generis humani reparatio, ut dictum est. In septima vero templi primi destructio, usque ad primum annum Cyri, qui dedit licentiam reedificandi. A destructione enim secundi templi usque ad primum annum Cyri, qui dedit hanc licentiam, fluxerunt anni 52, ut dictum est supra, qui faciunt septem hebdomadas annorum; et cum hoc tres annos, qui computantur cum tempore 62 hebdomadarum, eò quod non faciunt per se hebdomadam; et cädem ratione sex anni de tempore Sedecciae precedentes templi destructionem.

Et RURSUM. Scilicet templi reparacionem.

Et MURI. Civitatem Jerusalem in tempore septuaginta hebdomadarum per Zorobabel, et Neemias, et alias patres.

In ANGSTIA TEMPORUM. Quia per gentes circumstantes fuerunt multum impediti et afflicti, et etiam postea, ut patet in Esdra et Neemias, et lib. Machabaeorum.

VARIETAS LECTIONUM. Vers. 26.

Vers. 26. — *Vulg.* Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, et non erit eis populus qui eum negatur est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus eum donec venturo; et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio.

Pagninus. Excidetur Christus, et non erit ei, et san-

AB EXITU SERMONIS, UT ITERUM, etc. Ab eo tempore quo à rege Persarum exhibit sermo, et edictum, quo permettit Neemias et Judaeis, ut Jerusalema redirentur.

HEBDOMADES SEPTEM, etc. Id est, hebdomades 69. Certum est has hebdomadas tempore Christi impletas, à quo vero anni seculi praeceps computari debent, et usque ad quem annum Christi, variis varia, suis omnes nisi conjecturis. Aliqui inchoant ab anno viagimo Artaxerxes Longimanus. Alii ab ejusdem anno septimo. Alii alter: quod vero ad annum Christi; alii putant absoluēt hebdomadas ipso anno, quo passus est; alii eo anno quo est baptizatus à Joanne; alii paulo post ejus mortem. Nihil certi evincit potest, propter insertam Chronologiam rationem, è qua res penderent. Vide Corneil. à Lapide in hunc locum, et Suarez, 5 p., tom. I, disp. 1, sect. 2.

ET RURSUM ADIFICABITUR, etc. Referendum hoc est non tam ad proximè precedendam, quia ad illud quod paulo superius praeceps. Ut iterum adificetur Jerusalema, eisque platea, et muri. Sensus ergo est, quasi dicat: *Rursum enim, et intelligenda.*

In ANGSTIA TEMPORUM. Prementur enim adificando muros Jerusalema ab invidis hostibus; vel, sensus est, angustissimo et brevissimo tempore; nam 52 diebus monia rapta absorverunt.

AB EXITU SERMONIS, UT ITERUM ADIFICETUR JERUSALEM, jam à Chaldeis eversa et exusta. Quam adificationem ostendi in Chronico factam octavo anno Artaxerxes Longimanus, ex quo à morte Xerxis patris sui solus regnare coepit, id est, an. 4 olympiadis 80, et ubi Roma 297. A quo anno si calculos subduxeris usque ad 45 imperatoris Tiberii, quo baptizatus, et publicè doctor et ductor populi proclamatus est Christus, id est, usque ad an. 5 olympiadis 201, et ubi conditae 780, deprehendes praeceps annorum hebdomadas 69, id est, an. 483, ut fusius in Chronico demonstravi.

RURSUM ergo ADIFICABITUR PLATEA, id est, forum publicum, et alia interiora urbis Jerosolymitanæ adficia, et muri ejusdem urbis, seu moenia, nempe per Neemiam à rege Artaxerxe ad id è Persido in Judeam remissum, 2 Esdræ 2. Sed haec murorum instauratio fiet in angustia temporum: tum ob multas angustias quibus Judei à viciniis hostibus prementur, 2 Esdræ 4, tum ob angustum, et breve temporis spatium, quo illa instaurata fiet, puta 52 diebus, ut habeatur 2 Esdræ 6, v. 15. Unde tertio denū post anno interiora urbis plenè instaurata fuisse Josephus tradit. Porro à puncto illo instaurata plenè Jerosolyma, nempe quoad muros, et interiora loca publica, ut dixi, sursum computando.

et tuarium dissipabit populus ducus venturi, et finis ejus in mundatione, et usque ad finem belli decisus sunt desolations.

Arias. Corruptum populus.

Vatab. Usque finis erit per diluvium, etc., consumata vastudo.

Sept. Exterminabitur unctio, et iudicium non est in eo, etc., excidetur in diluvio, et usque ad finem.

Veteres Hebrei, teste Hieron., vertierunt: Non erit illus imperium, belli conceisi ordine desolabitur.

Tertul. Quomodo in cataclysmo.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

VERS. 6. — *Occidetur Christus.* Alii: *Excidetur.* Quidam rabin, apud Finum, abscondetur, et ita explicat, abscondetur, id est, à Synagogâ rejicietur, separabitur, et quasi excommunicabitur Christus; sed Hebr. carat significat excidere, sucedere, occidere, quare mirum est Sept. vertere *destructetur unctio*, id est, pontificis dignitas in Hyrcano pontifice, qui occidetur, at Theod. Hebr. enim est *Masiah*, id est, Christus, in concreto, non *Mesach*, id est, unctio, in abstracto. *Et non erit populus qui eum negaturus est.* Alii, non ei, est enim Hebr. *veen lo*, non ei, scilicet, ut exponunt aliqui, qui ei opem ferat, ut cum à manibus Judeorum, et morte liberet; unde Arab.: *Ei non est ei defensor*, sed melius noster: *Ei non erit ei, vel ejus*, scilicet *populus illi* Judeus qui cum negabat et occidet. Sept. autem: *Et non erit ei iudicium*; quasi dicat: *Sine iudicio, iniusti et tumultuari à Judeis et scribis occidetur Christus.* Veteres Hebrei, teste D. Hier., vertierunt et explicant: *Non erit illius imperium*, quod putabat se redemptum hoc est, Christus regnum Judeorum deseret et planè abieciat, ad quod tamen spiritualiter reparandum, et restaurandum principiū venerat, quod id est in re, cum eo quod veritati noster: *Et non erit populus ejus qui eum negaturus est*, ut per diluvium vel cum diluvio, ut sit sensus: *Populus Romanus in ultimo prælio invaderet Hierosolymam, tantu vi, tan vehementi conatu, ut eam capiat, evertat et spoliat, et insta clivions omnino delecta et obrutus; et quia clivus omnia vastat, recte habet editio nostra: Finis ejus vastitas.* Et post finem belli statuta desolatio; ali: *Ad finem belli desolatio sunt desolations*; sed recte Vulg. dixit, *post finem, tum quia non in bello, sed post finem belli securta est hanc Hierosolymas devastatio, et solitudo occisis vel ex ea Judeis. Pro desolato, Hebr. est schomenat, id est, desolatus, afflatus, sideratus, cum enim res fulmine afflatur vel igne, aut haliu serpentis, dicit somen, id est, afflari, siderari, desolari, radix est enim somen; alludit ad nascam, id est, spirare, afflare, flare.*

ANNOTATIONES.

Vers. 26. — *Et post hebdomadas sexaginta duas, etc.* alias precedentes supple.

Occidetur Christus, in ultima hebdomada, ut prædictum est.

Et non erit populus ejus, qui eum negaturus est, id est, Iudei coram Pilato ipsum negaturi, dientes: *Non habemus regem, nisi Caesarem.* Joan., 19 c., non erunt amplius ejus populus, scilicet Christiani in ipso regenerandi, et ab eo denominandi.

Et civitatem, etc. id est, templum secundum.

Dissipabit populus, id est, exercitus Romanus.

Cum ducе venturo, id est, cum Tito venturo contra Jerusalem. Istud non fuit factum infra tempus 70 hebdomadarum, sed poster ad 70 annos, ut predictum est. Sed quia hoc factum fuit in peccatum mortis Christi, id est hoc ponitur immediatè postquam locutus fuerat de Christi occasione.

Et finis ejus. Scilicet civitatis Jerusalem.

Vastitas. Quia fuit vastata per Romanos.

Et post finem belli, Romanorum contra Iudeos.

Statuta desolatio, id est, desolatio civitatis et templi, que combusserunt Romani, et Iudei populi, quem partim occiderunt, et partim captivaverunt: sicut statutum erat, et ordinatum à Deo in peccatum mortis Christi. Scindendum autem quid littera Hebreica sic habet: *Et usque ad finem belli statuta desolatio*, et multum mutat sententia. Ex hoc enim dicunt Hebrei quid desolatio et captivitas in qua sunt, duratura est usque ad finem belli Cog et Magog, quos Messias venturus dobellabit, et tunc regnabit in Iudea temporaliter. Et secundum hoc possent Iudei dicere

quod littera nostra sit falsa, et expositio ipsius similiatur. Ad quod excludendum sciendum quid in Hebreo sunt duæ dictiones quarum una significat idem quod adiutio: alia idem quod usque quæ eisdem litteris scribuntur, scilicet *aiet et dalet*; et distinguuntur iste duas dictiones solum per punctuationem, quia de facili mutari potest, manentibus litteris; hec autem dictio *adiutio*, aliquando accipitur in Scriptura pro post, sicut Jonas 5: *Adiutio quadraginta dies, et Ninive subverteretur*, id est, post 40 dies subveretur. Si secundum hunc sensum primo fuit facta punctatio diiectio Hebreis in hoc loco, et sonat *ad*, et sic transitus translator noster; sed postea mutata est punctatio per Iudeos ad significandum usque: et sic sonat *ad*, et consimiliter fecerunt in pluribus aliis locis veteris Testamenti, prout in precedentibus libris declaratur. Accepimus autem occasionem hoc faciendo ex septuaginta interpretationibus, qui ubi invenimus aliquid de mysterio Trinitatis et Incarnationis, tacuerunt vel aliter translaterunt, secundum quod dicit Hier. in Prologo super Pentateuchum. Et idem ostenditur in pluribus locis veteris Testamenti, specialiter Isa., cap. 10; pro eo enim quid ibi habetur de Christo: *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consilarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis*, translaterunt: *Et vocabitur nomen ejus magi consilii angelus.*

MENOCRUS.

Post hebdomadas sexaginta duas; repeate per hebraismum, post hebdomadas septem, et hebdomadas sexaginta duas, id est, post sexaginta novem hebdomadas occidetur Christus: aliquo enim hic versus pugnaret cum praecedenti.

OCCEDETUR CHRISTUS, in cruce actus à Judeis.
NON ERIT EIUS POPULUS, etc. Hoc est quod habemus
apud Oseam, c. 1: *Voca nomen eius: Non populus meus,*
quia vos non populus meus, etc.

QUI EU NEGATURUS EST, etc.; quod fecerunt Judei,
clamantes: *Non habemus regem nisi Casarem, crucifige,*
crucifice.

POPULUS, Romanus.

CUM DUC VENTURO, Tito Vespasianus imperatoris filio.
Paganus et Vatabius vertunt: *Populus ducus venturi.*

ET FINIS EIUS VASITAS, ET POST FINEM BELLI, Paganus vertit: *Ei finis ejus in inundatione, Vatabius, eum inundatio. Quasi dicat: Romani quasi diluvio quodam copiosissimi exercitus urbem capient, et vadabunt.*

STATUA DESOLATIO, à Deo decreta desolatio populi
carentis templo, prophetis, viris doctis, per orbem
vagi, et vilis, et nunquam ad pristinum statum restituendi.

TIRINUS.

POST HEBOOMADE, jam dictas, septem et sexaginta
duas, id est, post annos 485, OCCIDENTUR CARASTUS,
Hebreiæ masiach (et sic eliam legit Rabbini), id est,
christus, non vero *unctio*, ut hic vertunt Sept.

ET NON ERIT EIUS (in Hebreo et Graeco omittitur quod
sequitur) POPULUS QUI EUM NEGATURUS EST: Nempe populus
Judeicus, qui Christum publicè coram praeside
Pilate abegavit, desinet esse populus Dei, et Ecclesia
Dei, juxta illud Osee: *Voca nomen ejus: Non populus*

VARIETAS LECTIIONUM. Vers. 27.

VERS. 27. — *Vulg.* Confirmabit autem pactum multis
hebdomadâ una: et in dimidio hebdomadis deficiet
hostia, et sacrificium: et erit in templo abominationis
desolatio, et usque ad consummationem et
finem perseverabit desolatio.

Paganus. Roboravit pactum meum.

Arius. Faciet cessare sacrificium, et subter alam abominationis stupracionis, et usque, etc., decisam effundet se super obstupescentes.

Vatab. Abrogavit victimam et oblationem, erigit
vastator super abominationem ale, et deficiet super
vastitationem, et usque ad desinentem et consummatum mundum.

Isidor. Clar. Et propter expansionem abominationis
CONCORDIA ET EXPOSITIO LITERALIS.

VERS. 27. — *Confirmabit autem pactum iniusti;* ali, *roboravi;* sed legendum de futuro; *multis*, non
in dativo, scilicet multis hominibus, sed potius in ablativo, scilicet rationibus et argumentis: articulus
enim *lameo*, qui est in *larabib*, scilicet servit ablativo. *Et erit in templo desolatio abominationibus;* ali: *Subter
alam abominationis stupracionis.* Pro *templo* desolatio abominationibus; ali: *Subter
alam abominationis stupracionis.* Pro *templo* ghaenaph, id est, *ad alam;* per alam denotatur templum,
uti vertunt et Sept., tunc quia templum habet pinas, sicut penas: unde Tertul. legit: *Et destruet pinnaculum
neque ad interium: tunc quia templum utrinque habebit latas longas porticas, quasi alas expansas;* ita ut videatur ecclesiam, vel avis alas expandas. Pro *desolatio*, Ichi. est meschomem, desolare faciens, desolans, vel etiam obstupescere faciens, quasi dicat, stupenda abominatione.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

VERS. 27. — *CONFIRMABIT AUTEM*, etc. Hic revertitur Angelus ad iocundum de ultima hebdomada, de qua incoepit dicere quantum ad mortem Christi, et

meus; quia vos non populus meus, et ego non vester Deus.
Sed hunc Danielis locum nimis sibi contrarium eliminârunt posteriores Judei (at putat Adrianus Finus) ex textu tam Graec quān Hebrewæ: veteres tamen Brebi agnoverint, teste sancto Hieronymo; cum sic verterent et explicaretur: *Non erit illius imperium
quod putabat se redemptum;* id est, Judei non amplius erunt regnum nec populus Christi, ad quos tamen redimendos et salvandos præcipue venerat. Quid cum textu nostro optimè quadrat. Sed pergit Gabriel.

ET CIVITATEM JEROSOLYMAN, et SANCTUARIUM, id est, templum, dissipabit, non dum bellum (nam Titus servatum illud voluit, teste Josepho), sed populus Roma nū cum duce venturo, quia flammis omnia absument, et nonquam amplius instaurabuntur, saltum usque ad extrema Antichristi tempora. Hæc est enim que hic predicatur, à Romania invicta vasitas, et statuta colitius desolatum tum templi, tum Jerosolyma, Iudæa omnibus, vel occisis, vel expulsis, et in omnibus ventis dispersis. En pœnæ abominationis Christi, cuius paterno et gloriose imperio dum nolunt subesse Judei, ipsi omni suo imperio exuti, templo, urbe, patria spoliati coguntur durissimum fodiessimusque sub exosis sibi dominis ubique terrarum servire servitutem. Sed ne quis patet, statim ab hebdomada 69 finita, abnegatum et occisum iri Christum, vel excindendum templum, et Jerosolymam, subdit mox quod, recessu antiquo cum perfidis Judeis federe,

HEBDOMADA UNA. Nam in ultimâ hebdomadâ Christus, praedicando, mirabilia faciendo, moriendo, resurgendo, ascendendo in celum, et mittendo Spiritum sanctum, legem evangelicam confirmavit, et anno sua passionis per predicationem Apostolorum notabiliter dilatavit, ut patet Act. 2 et 4.

ET IN DIMIDIO, etc., id est, in ultima ejus medietate inquit, Christus est.

DIGESTI HOSTIA, quia sacrificia veteris legis cessaverunt per passionem Christi non habentia ultra vim oblitiorum. Ita S. Hieron. et passim Hebrewæ, Graci et Latini.

ET ERIT IN TEMPIO, etc. Hoc refertur ad tempus sequens 70 hebdomadas, in quo Adrianus imperator fecit ponte statuum suum in loco templi, ubi steterat arca: quæ statua apud Hebrewæ vocatur abominationis, et quodlibet aliud idolum, et erat desolatio, Judaica signum manifestum.

ET USQUE, etc., scilicet seculi.

PERSEVERABIT DESOLATIO. Propè enim finem mundi detecta falsitate Antichristi per Eliam et Enoch, Judei ad Christum converteantur, et multi eorum constanter susinebunt martyrium, prout dicunt communiter doctores nostri.

MENORCHIUS.

CONFIRMABIT FACTUM; Christus stabilit novum Testam̄tum, et legem evangelicam.

MULTIS, miraculis, prophetiis, virtù sanctissimā, et planè inculpatā, etc.

HEBDOMADA UNA. Hebdomada septuagesimā, cuius tribus primis annis cum dimidio Evangelium predicatorum.

IN DIMIDIIS HEBDOMADE, etc. Sacrificia et hostia veteris legis abrogata per mortem Christi, qui in dimidio hebdomadæ illius crucifigeretur.

ABOMINATIO, etc. Abominationis desolatio significat profanationem templi, propter quam, et per quam illud desolatum est, et eversum, nimis abominationis sceleris Judeorum, quæ ipsi in templo patrabantur, quibus ipsi abominationem stragem, et vastationem Romanorum la se, urbum, et templum provocaverunt. Vide dicta Matth. 14, num. 15.

TRINUS.

CONFIRMABIT CHRISTUS FACTUM, fedis, testamentum novum inter Deum et alios homines, eosque malos, inquit omnes quicunque volent hoc pacto et federe comprehendunt. Confirmabit, inquit, hebdomadâ una, seu primâ subsequente illas alias 69 hebdomadas, id est, 70 hebdomade, cibis tribus primis annis cum medio, pactum illud ejusque conditiones et leges applicabit praedicando, docendo, practicando; confirmabit plurimis ac stupendis miraculis; comprobabit testimonios angelorum, stellæ, Simeonis, Annae, Joan. Baptiste, Mosis, Eliae, Patris coelestis, adēque et ipsorummet demonum, etc., denique obsignabit morte sua, pro symbolo, memoriali, et alterno pignore mortalibus relicto Eucharistie sacrificio et sacramento. Ita communiter interpretari.

ET ITA IN DIMIDIIS HEBDOMADÆ 70, id est, exactis tribus prioribus annis cum medio, deficiet hostia et sacrificium

omne legale Mosiacum. Cum enim hoc omne typus esset ac figura sacrificii Christi, partim crucis in cruce, partim incruenti in Eucharistia, debuit esse sacræ figura simul atque veritas accessit. Et in hujus rei signum, Christo exprimate velum templi scissum est, et arcana omnia eō usque clausa patuerunt, inquit Apost. ad Hebr. 9, et cuncta ceremonia antiqua abrogata, inquit, mortua sunt, nec non statim mortuaria. Ita S. Hieron. et passim Hebrewæ, Graci et Latini.

ET ERIT, etc. Hebr., ad alam, id est, ad extremitatem, puto templi et urbis erunt abominationes desolantes, id est, res fedax, turpes, execrabilis, abominationes, quæ templo, urbi, et genti Judæorum universæ desolationem et extremum exitium portentent et affrent.

Potes quænam est hæc abominationis desolations?

Abulensis, Janensius, Hessellus, Baronius, et Barradius dicunt esse abominationem profanationem templi factam à seditionis Judeis, qui ex impio zelo patre legi, se zelotas nuncupabant, reverâ autem erant seculerati homicide, occupato et profanato templo, atque in more castorum communio, rapinis et crudelibus grannates etiam in concives suis, prius sub Cesio Judeæ preside, deinde sub Vespasiano et Tito. Origenes, S. Augustinus, Cajetanus, Salmeron, Porrius et Suarez volunt esse exercitum Romanorum Jerusalem obsidientium. Probatque ex verbis Christi, Luc. 21, v. 20, ubi explicans quid Matth. 24, v. 13 per abominationem desolations intellexerit, ait: *Cum videritis ab exercitu circumdari Jerusalem. Ego cum Cornelio à Lapide utrumque simul junxerim. Utrumque enim tempore simul junctum fuit, utrumque extreme abominatione fuit, istud ob idola que in vexillis circumferantur: illud ob exercanda sceleris que impune patrabat; utrumque in loco sancto stetit, utrumque ad alam templi et urbis, utrumque in ipso templo;* quod zelote tamquam arcem occuparunt, Romani crucis suffuderunt primum, deinde et invaserunt, et flammis absconserunt, Judeos inibi instar pecorum jugularum et evicerant, et Romana vexilla imaginibus Jovis, Martis, Pallas, afformaque idolorum (que in Scripturis abominationes passim vocantur) insignta, pro trophais colloferant, teste Josepho, horum omnium oculato inspectore. Qui etiam addit: *Veterem inter Judeos sermonem fuisse, tunc urbem capiendam, cum in ea, subter seditione, templum Dei propriæ Judeorum manus violassent. Unde muti, inquit, etiam nobilium Judeorum, post Cesio presidis à Judeis cesi aduersus causam, omniati Judeis instare extremam cladem, ex civitate, quæ est novæ pessimæ iura certatim enataabant. Illos inter Christianos fuisse qui moniti Christi obsequentes, partim in urbem Pellam, partim alio successerint, Epiphanius, Eusebius, et alii testantur. Allegorie, hæc abominationis typus et preludium fuit abominationis quam et in templo Jerosolymitano, et in universo orbe Christiano facit Antichristus, de quo sanctus frenatus, Hilarius, et auctor Imperfecti hunc locum exponunt, Mo-*

raliter est heres, que quocumque pedem infert, extremam secum desolationem trahit, si non semper temporalium certe spiritualium bonorum, ut plurim exemplis Barradius, Thomas Bozius, et alii historici testantur, et nos experientia docet.

Porro *desolatio* ista templi et urbis Jerosolymitanas perseverabit non ad paucos annos, ut illa Chaldaica; sed usque ad *consummationem mundi*, et *finem seculorum*. Quotiescumque enim templum istud instaurare conati sunt, seu Iudei sub Juliano Apostata, seu alii alias, celestibus prodigiis semper praepediti fuerunt, teste Socrate, Ruffino, Chrysostomo, et aliis. Urbs

CAPUT X.

1. Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revealatum est Danieli cognomento Baltassar, et verbum verum, et fortitudo magna : intellexit sermonem, intelligentia enim est opus in visione.

2. In diebus illis, ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus.

3. Panem desiderabilem non comedti, et caro et vinum non introierunt in os meum : sed neque unguento uncus sum, donec completerentur trium hebdomadarum dies.

4. Die autem vigesima et quartâ mensis primi, eam juxta fluvium magnum, qui est Tigris.

5. Et levavi oculos meos, et vidi : et ecce vir unus vestitus lineis, et renes ejus accincti auro obrizo :

6. Et corpus ejus quasi chrysolithus, et facies ejus velut species fulgaris, et oculi ejus ut lampas ardentes, et brachia ejus, et deorsum sunt usque ad pedes, quasi species aris candentes ; et vox sermonum ejus ut vox multitudinis.

7. Vidi autem ego Daniel solus visionem : porravi qui erant mecum, non viderunt ; sed terror nimis irruit super eos, et fugerunt in absconditum.

8. Ego autem relictus solus vidi visionem grandem hanc, et non remansi in me fortido : sed et mea species mea immutata est in me, et emarci, ne habui quidquam virium.

9. Et audiui vocem sermonum ejus ; et audiens jaçebam consternatus super faciem meam, et vultus meus haeret terra.

10. Et ecce manus tetigit me, et exirex me super genua mea, et super articulos manuum mearum.

11. Et dixit ad me : Daniel, vir desideriorum, intellige verba qua ego loquer ad te, et sta in gradu tuo ; nunc enim misere ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens ;

12. Et sicut ad me : Noli mettere, Daniel, quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligentiam ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, et ego veni propter sermones tuos.

13. Princeps autem regum Persarum restituit mihi viginti et uno diebus : et ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium meum, et ego remansi ibi iuxta regem Persarum.

14. Veni autem ut docerem te que ventura sunt populo tuo in novissimis diebus, quoniam adhuc visio in die.

1. quoque Jerosolyma perpetuò anathemati subjecta manet : nam quæ post extracta est, et etiamnum extat, alia prorsus, et alio loco in vicinia constructa est. Et iicit ab Antichristo rursus instaurandum sit saltem aliquæ ex parte templum, et urbs, manebit nihilominus etiam tunc *abominatio*, et *desolatio*, nempe idolum Antichristi, qui in templo instar Dei sedebit, et publicè adorabitur, 2 Thessalon. 2, vers. 4. Quæ *abominatio* iterum loci excludit, et *desolatio* nem causat, et totius pauli post universi interitum portendit. Ita Suarez, et alii supra citati.

CHAPITRE X.

1. La troisième année de Cyrus, roi des Perses, une parole fut révélée à Daniel surnommé Baltassar, une parole véritable, et une grande puissance; il comprit ce qui lui fut dit; car il est besoin d'intelligence dans les visions.

2. En ces jours-là, moi Daniel, je fus dans les pleurs tous les jours pendant trois semaines.

3. Je ne mangeai d'aucun pain agréable au goût; et ni chair, ni vin n'entrèrent dans ma bouche : je ne servis même d'aucune huile, jusqu'à ce que ces trois semaines fussent accomplies.

4. Or, le vingt-quatrième jour du premier mois, j'étais près du grand fleuve du Tigre,

5. Et levant les yeux, je vis tout d'un coup, un homme qui était vêtu de lin, dont les reins étaient coints d'une ceinture d'or très-précieuse :

6. Son corps était éclatant comme la pierre de chrysanthème ; son visage brillait comme les éclairs, et ses yeux paraissaient comme une flamme ardente ; ses bras et tout le reste du corps, jusqu'aux pieds, étaient comme un aurore éclatant ; et le son de sa voix était comme le bruit d'une multitude.

7. Moi Daniel, je vis seul cette vision, et ceux qui étaient avec moi ne la virent point ; mais ils furent saisisis d'épouvante, et ils s'enfuirent dans des lieux obscurs.

8. Etant donc demeuré seul, j'eus cette grande vision : la vigueur de mon corps m'abandonna ; mon visage fut change ; je tombai en faiblesse, et il ne me démena aucune force.

9. Le bruit d'une voix retentissait à mon oreille ; et l'entendant, j'étais couché sur le visage, dans une extrême frayeur, et mon visage était collé à la terre.

10. Alors une main me toucha, et me fit lever sur mes genoux et sur mes mains.

11. Et la voix me dit : Daniel, homme de désirs, entendez les paroles que je viens vous dire, et levez-vous debout ; car je suis maintenant envoyé vers vous. Après qu'il eut dit cela, je me tins debout en tremblant.

12. Et il me dit : Daniel, ne craignez point ; car dès le premier jour qu'en vous allégeant en la présence de votre Dieu, vous avez appliqué votre cœur à l'intelligence, vos paroles ont été exaucées, et vos prières m'ont fait venir ici.

13. Le prince du royaume des Perses m'a résisté vingt - un jours ; mais Michel, l'un d'entre les premiers princes, est venu à mon secours, et je suis demeuré là près du roi des Perses.

14. Or je suis venu pour vous apprendre ce qui doit arriver à votre peuple aux derniers jours ; car cette vision ne s'accompagne qu'après bien du temps.

15. Cumque loqueretur mihi hujuscemodi verbis, dejeci vultum meum ad terram, et tacui.

16. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea : et aperiens os meum locutus sum, et dixi ad eum qui stabat contra me : Dominus mihi, in visione tua dissoluta sunt compages meæ, et nihil in me remansit virium.

17. Et quomodo poterit servus domini mei loqui cum domino meo ? nihil enim in me remansit virium, sed et halius meus intercluditur.

18. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, et confortavit me,

19. Et dixi : Noli timere, vir desideriorum : pax tibi : confortare, et esto robustus. Cumque loqueretur mecum, convulsi et dixi : Loquere, domine mihi, et quia confortasti me.

20. Et ait : Numquid scis quare venerim a te ? et nunc revertar ut praelier adversum principem Persarum : cum ego egredier, apparuit princeps Graecorum veniens.

21. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scripturâ veritatis : et nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester.

VARIETAS LECTIIONUM.

Vers. 1. — *Vulg.* Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revealatum est Danieli cognomento Baltassar, et verbum verum, et fortitudo magna, intellexit sermonem, intelligentia enim est opus in visione.

Pagn. Et tempus, et intellexit verbum, et intellexit sibi in visione.

Arias. Et veritas verbam.

Vatab. Veritas in verbo ac magna vis ipsi etiam in verbo cognoscere, et in visione intelligere.

Aliqu. teste Corn. Voluptas magna.

Syri. Verus es sermo, sed magno conatu deprehendatur sermo attamen intelligens visionem.

CONCORDIA ET EXPOSITIO LITTERALIS.

Vers. 1. — *Verbum verum* ; alii, *veritas*, in abstracto, id est, verissima. *Fortitudo magna* ; alii, *voluptas*, exercitus. Hebr. est *tsaba*, quod alii capiunt pro *tsabi*, id est, *voluptas*, quasi esset sensus : Ex hac visione maximo affectu gaudio : sed obstat quod Daniel hac visione non delectatum, sed exterritum se dicit. Dicendum ergo nomine *fortitudo magna* exercitum angelorum intelligi, partim enim audivit Daniel exercitus angelorum cum suis principibus inter se pugnantes. *Pag.*, loco *fortitudinam magnam*, vel *exercitum*, veritatem tempus, quia *tsaba*, etiam illud significat cum hoc sensu : Tempus hoc magnum est, longo tempore impletur. Intelligentia enim est opus ; alii, *intelligentia ei in visione*, scilicet data est. 2. *Trium hebdomadarum diebus* ; alii, *tres hebdomadas dierum*, sed eadem est sententia : hic enim est sermo de hebdomada dierum, non annorum. 3. *Panem desiderabilem non comedti* ; alii, *panem voluptatum*, id est, *panem delicatum regum* ; et qui nomine panis intelligunt etiam cibus, id est, *panem volutatum*.

ANNOTATIONES.

LYRANUS.

Vers. 1. — ANNO TERTIO CYRI, etc. Hic ponitur nova visio Daniels, et secundum opinionem communem ista visio que hic ponitur, differt ab illa quae ponitur in duobus cap. sequentibus ; sed mihi videtur quod est una tantum, ut magis patet legendi litteram. Dividitur ergo sic, quia primò, describitur excellentia hujus visionis ; secundò, exprimitur continetia ibidem revelatae veritatis ; et hoc duobus capitulis

sequentibus. Prima in duas, quia primò tangit magnitudinem hujus visionis in generali ; secundò, magis in speciali, ibi : *In diebus illis*. In prima parte primò tangit tempus quo facta est revelatio Daniels, cum dicuntur : *Anno tertio Cyri. Secundum*, revelationis magnitudo, cum dicuntur :

VERBUM REVELATUM, id est, veritas que verbo exprimitur.

DANIEL COGNIMENTO BALTHASAR. Hoc dicit, quia